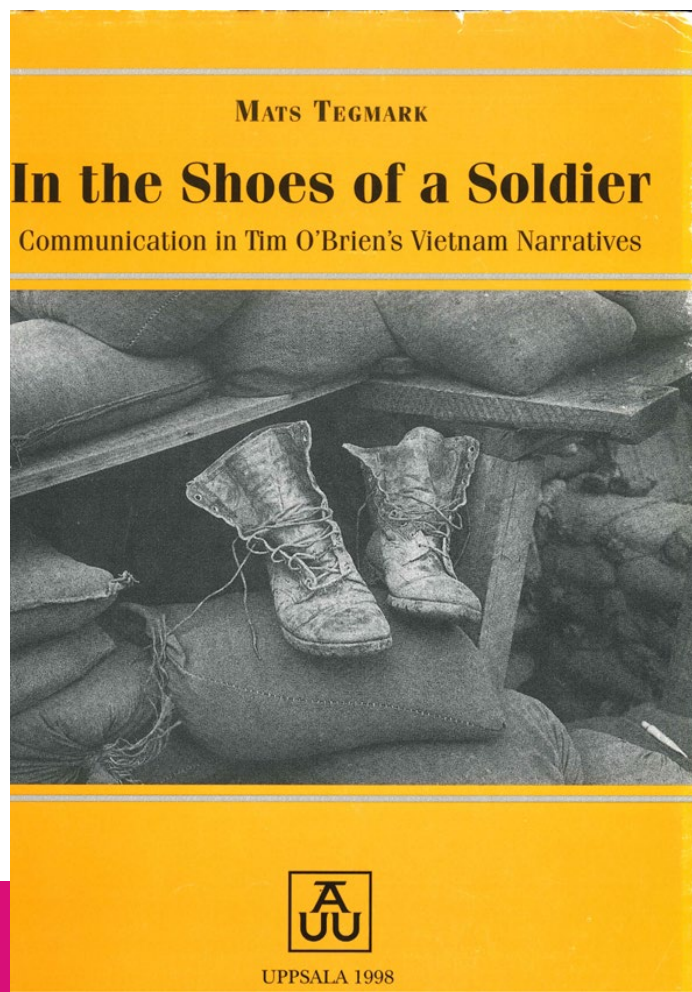

Läsning, en angelägenhet för skolans alla ämnen – vad, hur och varför?

Vem är jag?

SKOLA & SAMHÄLLE

HEM ARKIV OM S.O.S. KONTAKT BIDRAG MER DEBATT

Mats Tegmark, Monika Vinterek och Tarja Alatalo: Allt fler elever läser allt mindre

Posted by [Malin Ideland](#) on söndag, april 25, 2021 · 2 Comments

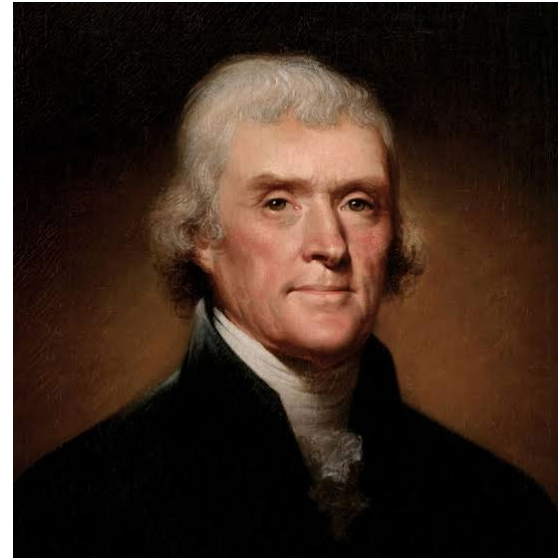
I fredags, den 23 april, firades Världsbokdagen. Med anledning av detta publicerar SOS

Utan läsare är texten död.

Vad är läsning?

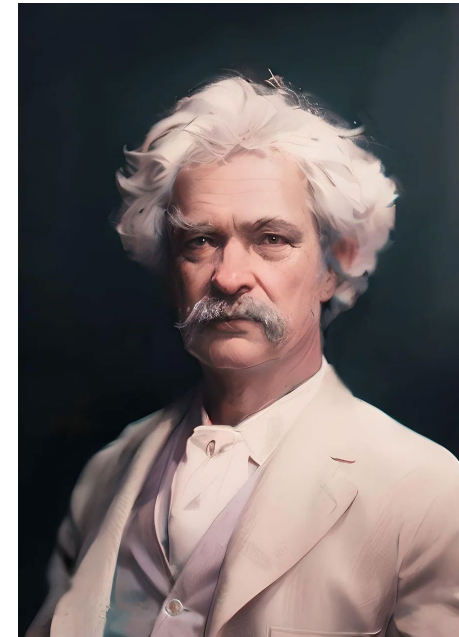
A. Läsning som förmåga – något man kan göra

“Where the press is free, and every man able to read, all is safe.” - Thomas Jefferson (1816)

B. Läsning som praktik – något man gör

“The man who does not read good books is no better than the man who can't.” - Mark Twain (1945)

A: Läsning som förmåga

Luke & Freebody's model of four resources (1990; 1999):

1. Code breaker (coding competence) – texters formella nivå
  2. Meaning maker/text participant (semantic competence) – texters betydelse på systemnivå
  3. Text user (pragmatic competence) – texters kulturella och sociala funktion
  4. Text critic/analyst (critical competence) – texters ideologiska grund och (dolda) budskap
- Alla fyra kompetenser behöver tränas/praktiseras och fortsätter att utvecklas livet ut.
  - Läsning är en förmåga som bara kan rättfärdigas om vi har förmågan att använda den förmågan = läskompetens

Vad är läsning? Förmågan att läsa med ögonen eller öronen?

Svar 1. ...det beror på

Talspråk

Skriftspråk

Svar 2. Läsning är en specifik förmåga = alfabetisk/ortografisk läsning (avsett språkdräkt)

- Två typer av läsning som har delvis olika funktioner och konsekvenser för vår läsupplevelse, läsförståelse och vår kognitiva utveckling.
- Människans kognitiva utveckling <---> läsförmågan (evolutionärt och individuellt, biologiskt och kulturellt)
- Tidig läs- och skrivkunnighet påverkar hur våra hjärnor utvecklas (även förståelsen av talat språk, förståelsekunskap, arbetsminne, analytisk förmåga, metakognition, logiskt tänkande är högre hos läsare)
- Men endast om läsförmågan har nått en viss nivå (productive literacy, Morais, 2017).
- Båda typer av "läsning" går att träna upp!
- Men om vi vill att våra elever ska utveckla alla 4 nivåer av litteracitet, kan vi inte hoppa över den ortografiska läsningen. Utan skriftspråk blir språket och diskursen osynlig, och *additiv*.

Skillnaden mellan talspråk och skriftspråk

*Adapted
from Hayes
and Ahrens
(1988).*

Table 1

*Selected Statistics for Major Sources of Spoken and
Written Language (Sample Means)*

	Rank of Median Word	Rare Words per 1000
I. Printed texts		
Abstracts of scientific articles	4389	128.0
Newspapers	1690	68.3
Popular magazines	1399	65.7
Adult books	1058	52.7
Comic books	867	53.5
Children's books	627	30.9
Preschool books	578	16.3
II. Television texts		
Popular prime-time adult shows	490	22.7
Popular prime-time children's Shows	543	20.2
Cartoon shows	598	30.8
<i>Mr. Rogers and Sesame Street</i>	413	2.0
III. Adult speech		
Expert witness testimony	1008	28.4
College graduates to friends, spouses	496	17.3

Läsvolymens betydelse för ordförrådsutvecklingen

Elevens fritidsläsning i åk 5

Cunningham, A. E., & Stanovich, K. E. (1998). What reading does for the mind. *American Educator*, 22(1-2), 8.

<https://go.exlibris.link/WhR4INMc>

It is possible to outline the reciprocal influence of early reading acquisition and reading volume as determinants of later reading comprehension and other cognitive abilities. Early success at reading unlocks a lifetime of reading habits, as research shows.

Table 3

Variation in Amount of Independent Reading

%	Independent Reading Minutes Per Day	Words Read Per Year
98	65.0	4,358,000
90	21.1	1,823,000
80	14.2	1,146,000
70	9.6	622,000
60	6.5	432,000
50	4.6	282,000
40	3.2	200,000
30	1.3	106,000
20	0.7	21,000
10	0.1	8,000
2	0.0	0

Adapted from Anderson, Wilson, and Fielding (1988).

Varför läsning?

- Svaret på frågan bygger på kunskap och värderingar. Men vetenskaplig kunskap i frågan påverkar våra värderingar.
  - "Det står i läroplanen"
- A. För egen utveckling och ett gott liv
- B. För ett demokratiskt och hållbart samhälle

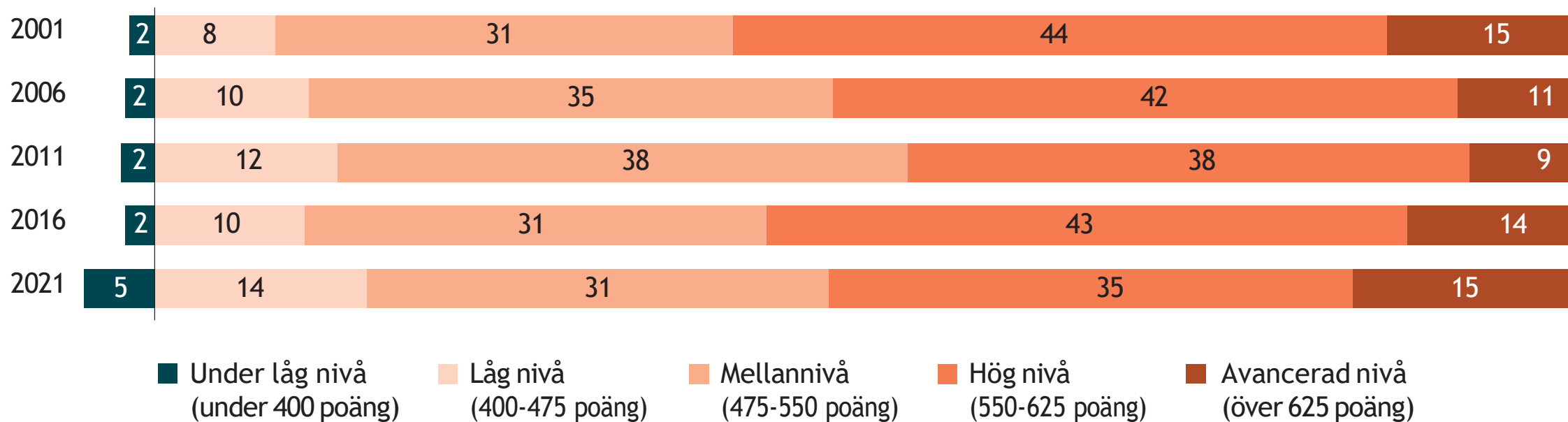
Om detta är målet, och en väl utvecklad *läskompetens* och *läspraktik* är vägen dit, hur går det för oss?

- Hur väl utvecklad är läskompetensen bland våra elever?
- Vilka förutsättningar får våra elever att utveckla sin läskompetens?
- Vad gör de lärare i de klassrum där elever läser sammanhängande texter?

PIRLS-resultat läsförståelse i jämförelse (åk 4), högre ranking men lägre resultat

Figur 2.6 Resultat uppdelat på kunskapsnivåer i läsförståelse, 2001-2021, Sverige. Talen anger andelen elever i procent på respektive kunskapsnivå.

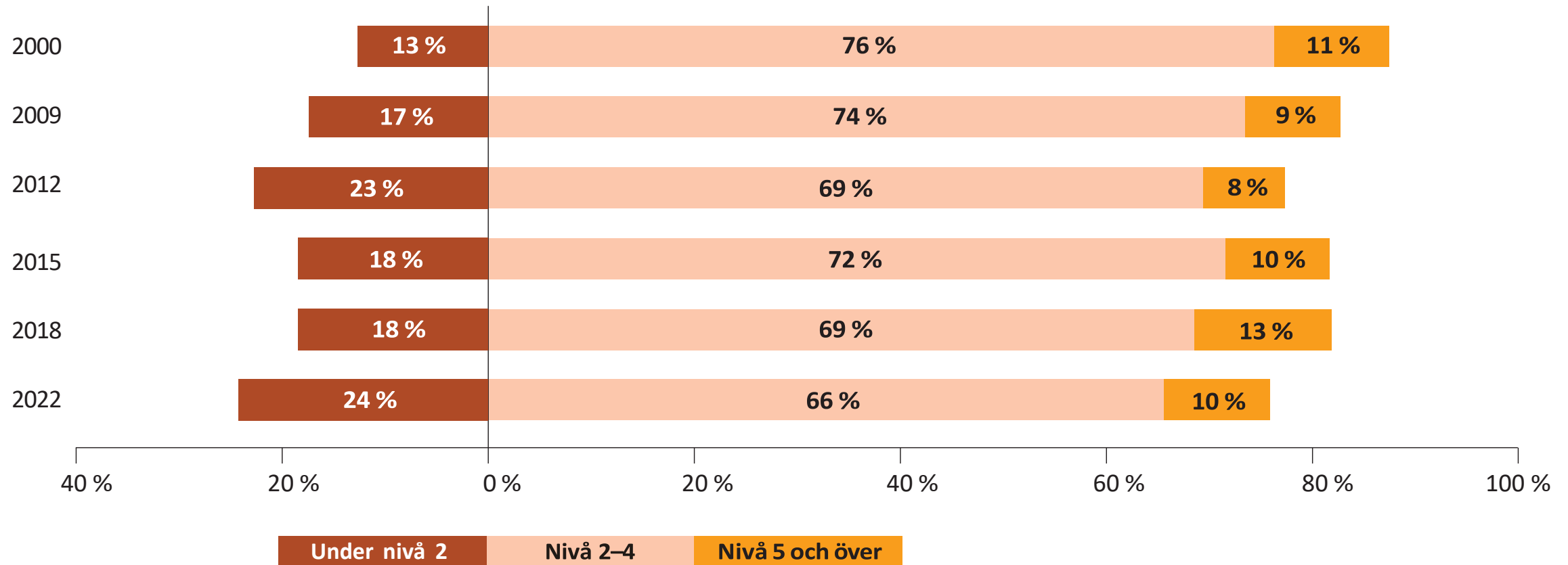

PISA-resultat i läsförståelse (15-åringar)

Över OECD-genomsnittet, men utvecklingen går åt fel håll...

Figur 8. Andel svenska elever (%) på olika prestationsnivåer i läsförståelse 2000, 2009, 2012, 2015, 2018 och 2022.

Gymnasieskolan

- 25 procent av eleverna i en årskull lämnar gymnasieskolan utan examen
- Stor spridning och bristande likvärdighet i resultaten på nationella prov i svenska och svenska som andraspråk
  - Yrkesprogram eller studieförberedande program
  - Svensk eller utländsk bakgrund
  - Föräldrars utbildningsnivå

Vilka förutsättningar får svenska grundskolelever att utveckla en god läskompetens?

Vad gör de lärare i de klassrum där elever läser sammanhängande texter?

Att läsa eller inte läsa –
en studie av grundskolans läspraktiker (2017–2021)

Tarja Alatalo, Högskolan Dalarna

Caroline Liberg, Uppsala universitet

Mats Tegmark, Högskolan Dalarna

Monika Vinterek, Högskolan Dalarna

Mikael Winberg, Umeå universitet

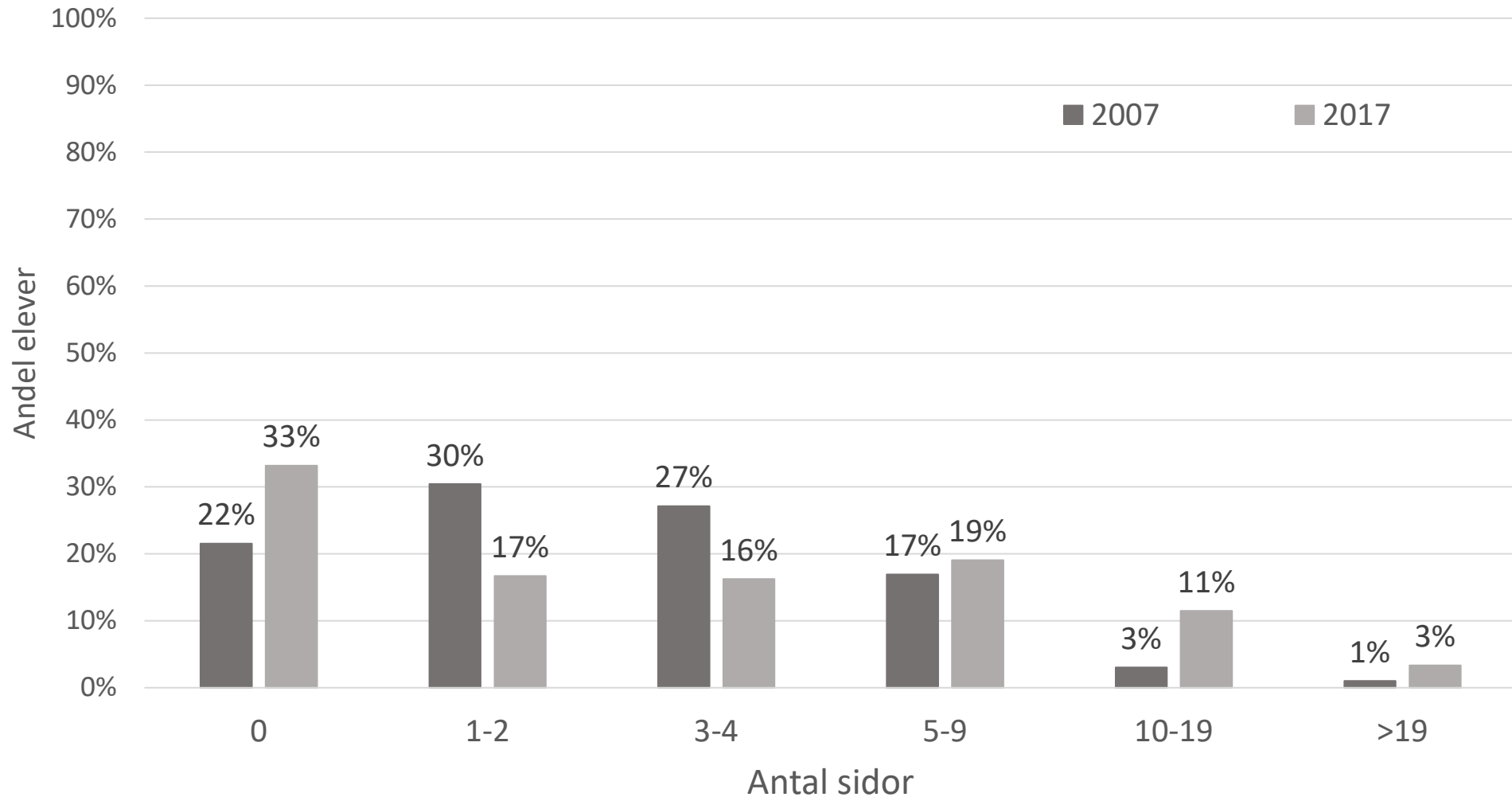
The Decrease of School Related Reading in Swedish Compulsory School – Trends Between 2007 and 2017

Monika Vinterek, Mikael Winberg, Mats Tegmark, Tarja Alatalo & Caroline Liberg

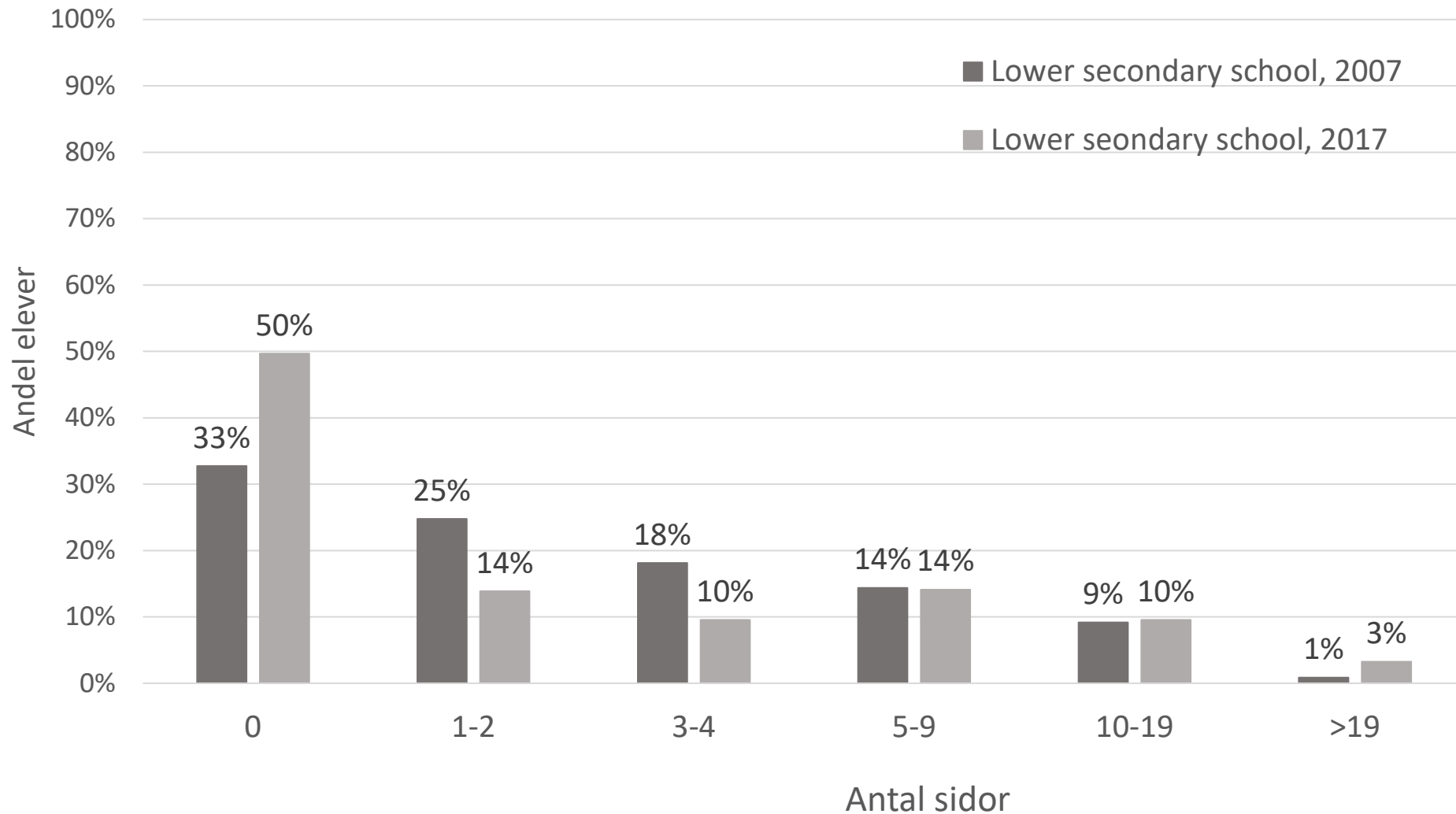
To cite this article: Monika Vinterek, Mikael Winberg, Mats Tegmark, Tarja Alatalo & Caroline Liberg (2022) The Decrease of School Related Reading in Swedish Compulsory School – Trends Between 2007 and 2017, Scandinavian Journal of Educational Research, 66:1, 119-133, DOI: [10.1080/00313831.2020.1833247](https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1833247)

To link to this article: <https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1833247>

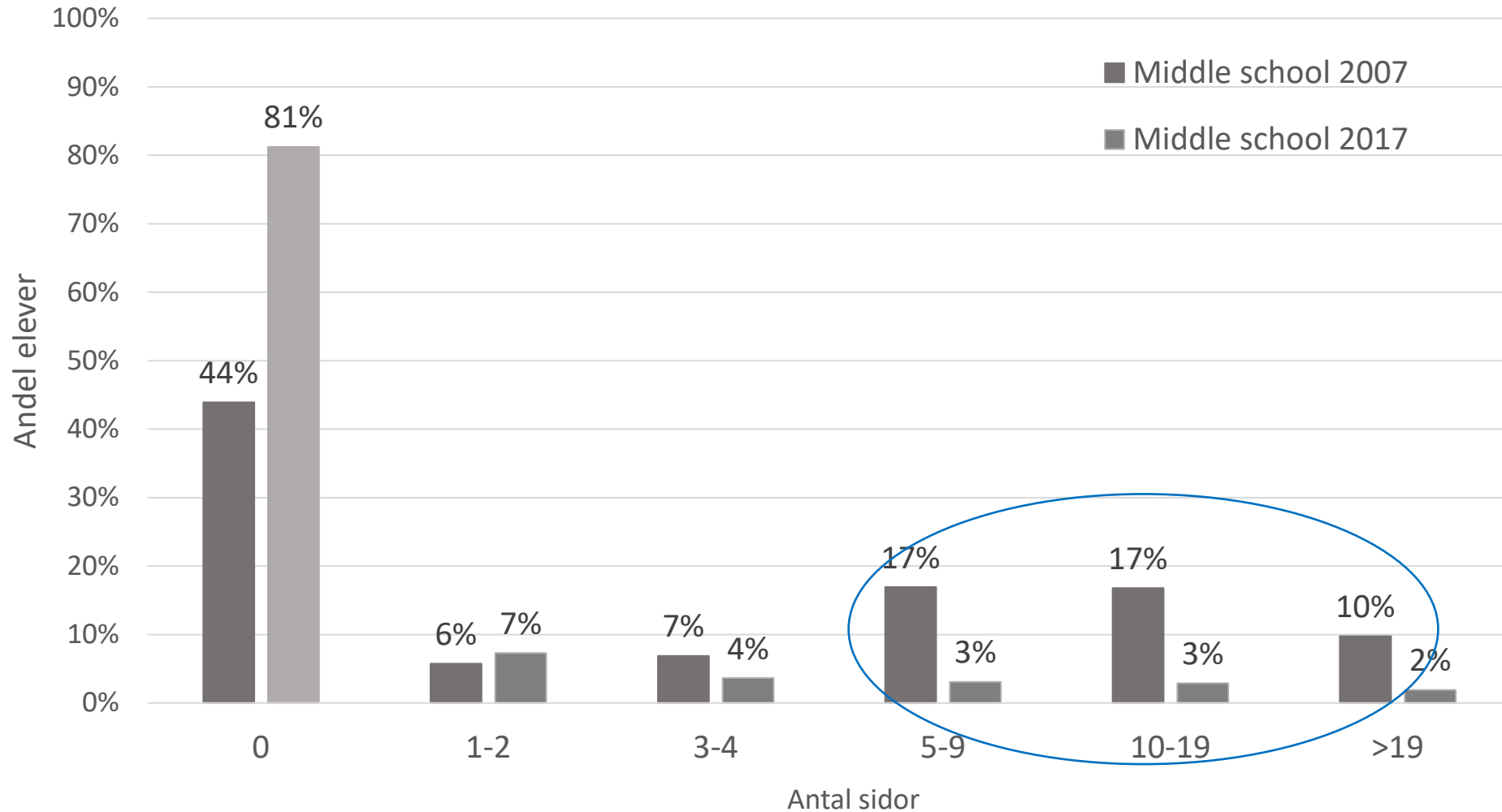
Läsning av sakprosa åk 5/6

Läsning av sakprosa åk 8/9

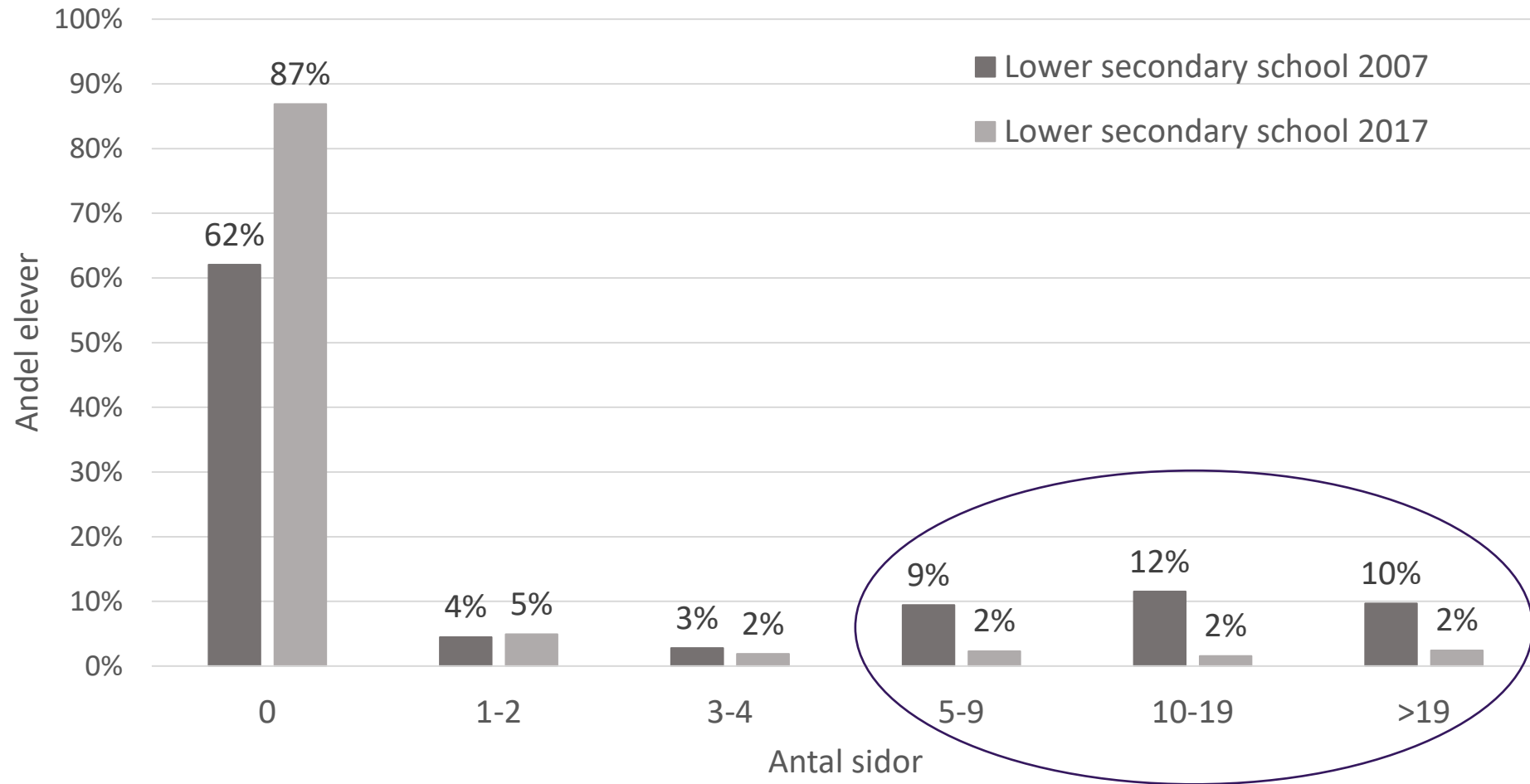

Läsning av skönlitteratur åk 5/6

Läsning av skönlitteratur åk 8/9

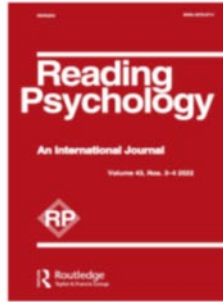

Slutsatser artikel 1

- Läsningen av sakprosa har polariserats
- Läsningen av skönlitteratur har nästan försvunnit
- Den minskade likvärdigheten i elevers läsförståelse är en spegelbild av grundskolans läspraktiker

Vad ligger bakom denna trend av mindre skolläsande och minskad likvärdighet?

Resultat artikel 2

Reading Psychology

ISSN: (Print) (Online) Journal homepage: <https://www.tandfonline.com/loi/urpy20>

Motivational Aspects of Students' Amount of Reading and Affective Reading Experiences in a School Context: A Large-Scale Study of Grades 6 and 9

Mikael Winberg, Mats Tegmark, Monika Vinterek & Tarja Alatalo

Slutsatser artikel 2

- Elever är överlag positiva till att läsa i skolan, men den interna motivationen sjunker under högstadiet
- Mängden skolrelaterad läsning korrelerar svagt med deras inre motivation, till skillnad från fritidsläsandet
- Elevers upplevelser av skolrelaterad läsning korrelerar starkare med deras motivation

Om det inte är elevernas interna motivation som styr läsmängden, vad är det då?

Resultat artikel 3

What motivates students to read at school? Student views on reading practices in middle and lower-secondary school

Mats Tegmark

School of Teacher Education, Dalarna University, Falun, Sweden

Tarja Alatalo

School of Teacher Education, Dalarna University, Falun, Sweden

Monika Vinterek

School of Teacher Education, Dalarna University, Falun, Sweden

Mikael Winberg

Department of Science and Mathematics Education, Umeå University, Umeå, Sweden

Slutsatser artikel 3

- Omfattningen av elevernas skolrelaterade läsning styrs inte i första hand av deras inre läsmotivation, utan av yttre faktorer som lärarens undervisning och texternas form och innehåll.
- En klar majoritet av eleverna upplever den skolrelaterade läsningen som lätt (form och innehåll) samtidigt som de ser sig själva som – och framför allt vill bli – goda läsare.
- Eleverna är också medvetna om att de behöver läsa mer (genom mer undervisningstid och intressantare texter) för att bli bättre läsare – något som inte vägs upp av deras fritidsläsande.
  - Outnyttjad potential
  - Den minskade läsningen i skolan beror inte på elevernas ovilja att läsa
  - Motivationen stimuleras utifrån
  - Undervisningen är avgörande!

Vilken typ av undervisning får eleverna att läsa mer?

Resultat artikel 4

INTERNATIONAL
LITERACY
ASSOCIATION

READING RESEARCH QUARTERLY

The Complex Relationship between Teachers' Instructional Practices and Students' Reading Amount

Mats Tegmark

Monika Vinterek

Tarja Alatalo

*School of Teacher Education, Dalarna
University, Falun, Sweden*

Mikael Winberg

*Department of Science and Mathematics
Education, Umeå University, Umeå,
Sweden*

ABSTRACT

The purpose of this study is to develop understanding of the relation between instructional practices and students' reading amount. As part of a larger mixed-methods study of reading practices across the curriculum in Swedish compulsory school, a selection of 14 classes from Grades 6 and 9 were observed over a total of 59 lessons. The data generated were coded and analyzed using both quantitative and qualitative methods. The results reveal a great variation in teachers' instructional practices which is shown to have both direct and more indirect consequences for students' reading amount. By combining the results from quantitative and qualitative analyses in the light of Self-Determination Theory, the study shows that most reading is done in classrooms where teachers manage to fulfill students' need for competence, relatedness, and autonomy while maintaining classroom structure and ensuring lesson time for reading. The findings are discussed considering previous research on instructional practices in relation to students' reading motivation and reading amount, adding to our understanding of what makes students read in everyday classrooms. Limitations of the study, directions for further research, and implications for practice are also discussed.

- 14 klassrum, 59 lektioner
- Sv, En, Hi, Ke
- Lärarens interaktion med eleverna
- 4 typer av undervisningspraktiker
- Alla 4 behövs, men i olika omfattning och i rätt kombination

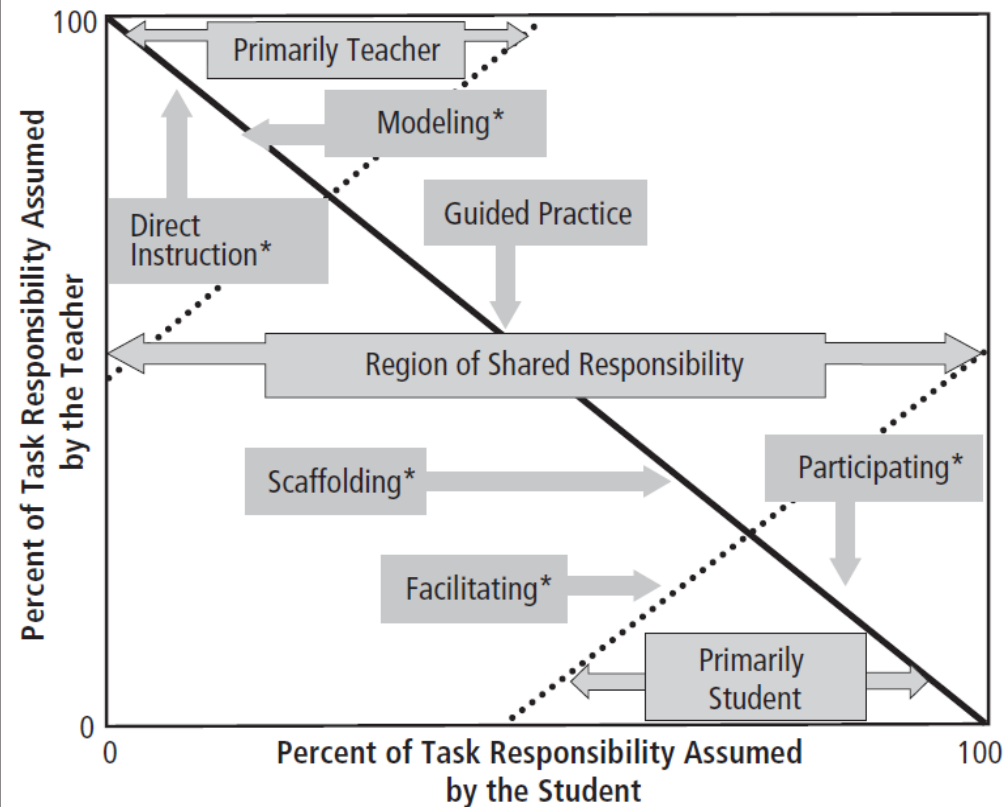
Undervisningspraktiker kopplade till elevers läsmängd (oavsett ämnesområde)

- Struktur och tydlighet
(Tydliga rutiner, läraren tillgänglig men ingriper inte i onödan)
- Tid avsatt för läsning
(Rutin, individuellt eller i grupp)
- Autonomi i proportion till kompetens
(Kompetens- och autonomibyggnad, lättillgänglig och nivåanpassad längre text)

Duke, N. K., & Pearson, P. D. (2009). Effective practices for developing reading comprehension. *Journal of Education*, 189(1-2), 107-122. <https://doi.org/10.1177/0022057409189001-208>

Figure 10.1. Gradual release of responsibility.

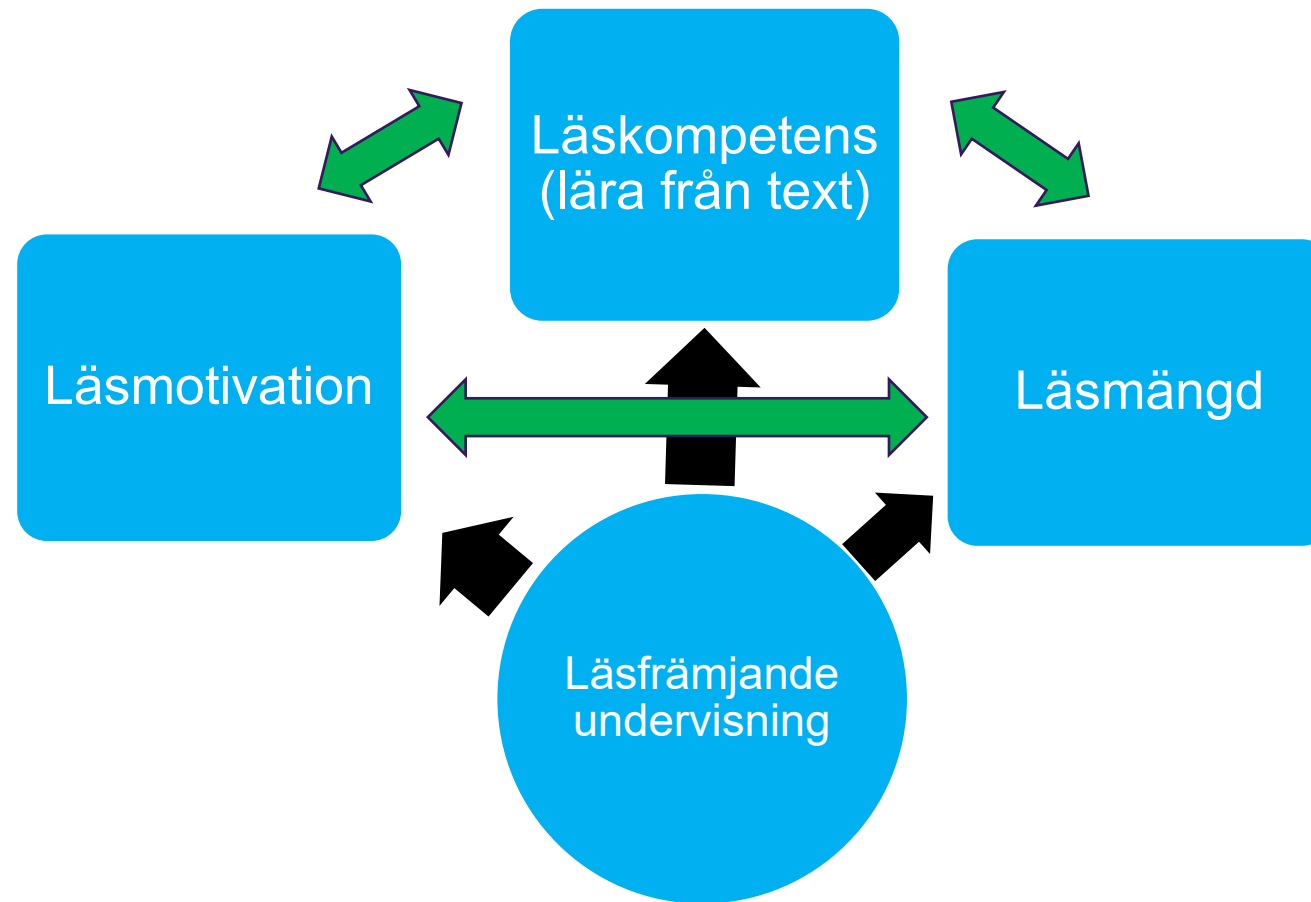
As one moves down the diagonal from upper left to lower right, students assume more, and teachers less, responsibility for task completion. There are three regions of responsibility: primarily teacher in the upper left corner, primarily student in the lower right, and shared responsibility in the center. (This figure is adapted with permission from Pearson and Gallagher [1983]; the asterisked terms are borrowed from Au & Raphael [1998].)

Undervisningspraktiker kopplade till elevers läsmängd (oavsett ämnesområde)

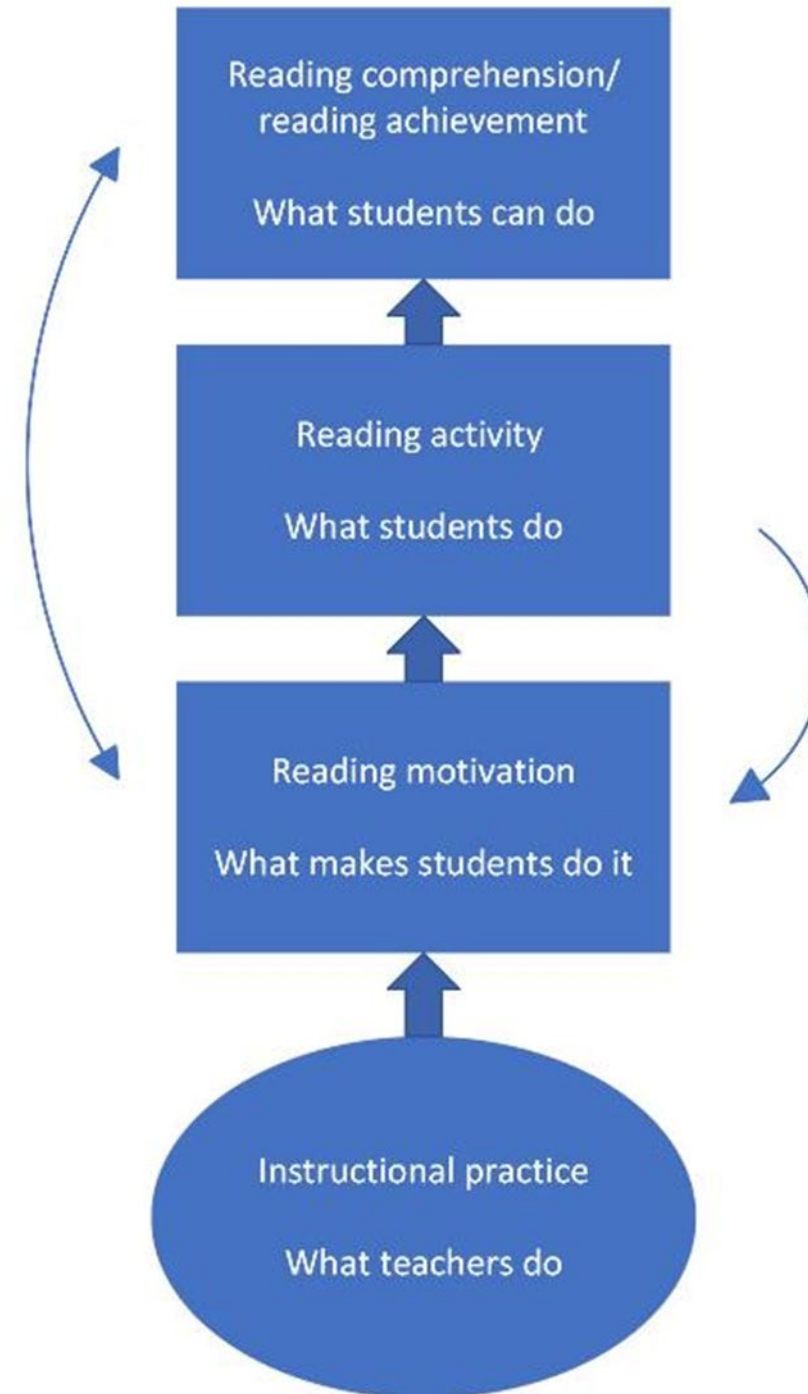
- **Struktur och tydlighet**
(Tydliga rutiner, läraren tillgänglig men ingriper inte i onödan)
- **Tid avsatt för läsning**
(Rutin, individuellt eller i grupp)
- **Autonomi i proportion till kompetens**
(Kompetens- och autonomibyggnad, lättillgänglig och nivåanpassad längre text)
- **Lärares engagemang i elevers lärande**
(Relationsbyggande, trygghet/tillit, höga förväntningar, återkoppling/uppföljning av läsningen, professionell relation)
- **Signalera läsningens värde**
(Inte bara avcheckning, föregå med gott exempel, inte bara muntlig kunskapsöverföring, ppt, film, grupparbete, internetsökning)

Läsmotivationens och läsmängdens ömsesidiga påverkan på läskompetensen

Teoretiska slutsatser

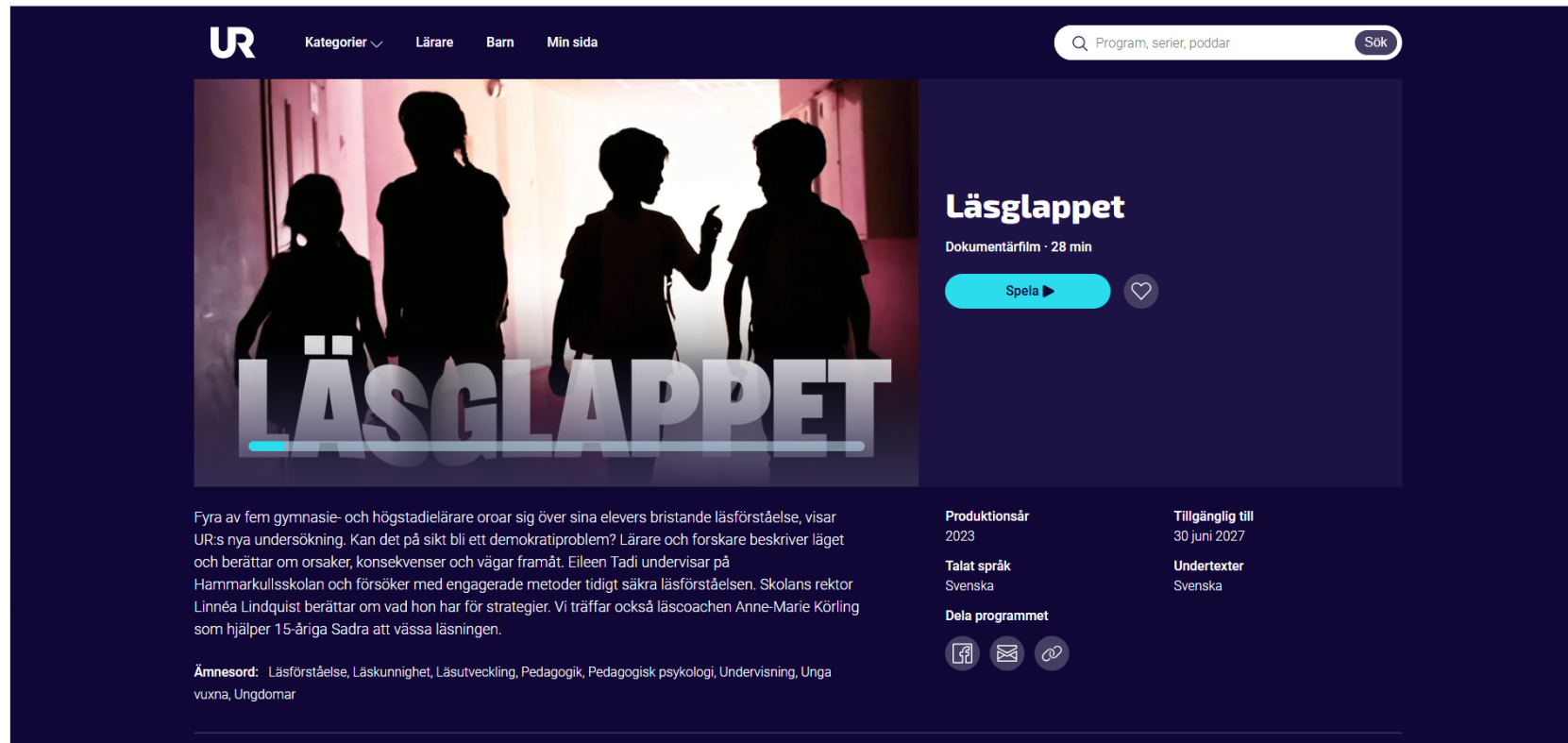
Vägen till en god läsförståelse går genom motivation och träning

Referenser

- Cunningham, A. E. and K. E. Stanovich (1998). What reading does for the mind. *American Educator* 22(1-2).
- Freebody, P., & Luke, A. (1990). Literacies programs: Debates and demands in cultural context. *Prospect: Australian Journal of TESOL*, 5(7), 7-16.
- Luke, A., & Freebody, P. (1999). Further notes on the Four Resources Model.
<http://www.readingonline.org/research/lukefreebody.html>
- Morais, J. (2017). Literacy and democracy. *Language, Cognition and Neuroscience*, 33 (3).
<https://doi.org/10.1080/23273798.2017.1305116>
- Vinterek, M., Winberg, M., Tegmark, M., Alatalo, T., & Liberg, C. (2022). The decrease of school related reading in Swedish compulsory school. Trends between 2007 and 2017. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 66(1), 119-133. <https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1833247>
- Sparks, R. L., Patton, J., & Murdoch, A. (2014). Early reading success and its relationship to reading achievement and reading volume: replication of '10 years later'. *Reading & writing*, 27(1), 189-211.
<https://doi.org/10.1007/s11145-013-9439-2>
- Tegmark, M., Alatalo, T., Vinterek, M., & Winberg, M. (2022). What Motivates Students to Read at School? Student Views on Reading Practices in Middle and Lower-Secondary School. *Journal of Research in Reading*, 45(1). 100-118. <https://doi.org/10.1111/1467-9817.12386>
- Tegmark, M., et al. (2024). The Complex Relationship between Teachers' Instructional Practices and Students' Reading Amount. *Reading Research Quarterly*. <https://doi.org/10.1002/rrq.561>
- Winberg, M., Vinterek, M., Tegmark, M., & Alatalo, T., (2022). Motivational Aspects of Students' Amount of Reading and Affective Reading Experiences in a School Context: A Large-Scale Study of Grades 6 and 9. *Reading Psychology*, 43(7),442-476. <https://doi.org/10.1080/02702711.2022.2118914>

Se även <https://urplay.se/program/234737-lasglappet>

The screenshot shows the UR website interface. At the top, there is a navigation bar with the UR logo, menu items for 'Kategorier', 'Lärare', 'Barn', and 'Min sida', and a search bar containing 'Program, serier, poddar' with a 'Sök' button. The main content area features a large video player with a silhouette of four people in a hallway and the title 'LÄSGLAPPET' overlaid. To the right of the video player, the title 'Läsglappet' is displayed, followed by 'Dokumentärfilm · 28 min', a 'Spela ▶' button, and a heart icon. Below the video player, there is a descriptive paragraph, a list of metadata (Produktionsår, Talat språk, Dela programmet, Tillgänglig till, Undertexter), and a list of keywords (Ämnesord).

UR Kategorier ▾ Lärare Barn Min sida

Q Program, serier, poddar Sök

LÄSGLAPPET

Läsglappet
Dokumentärfilm · 28 min

Spela ▶

Fyra av fem gymnasie- och högstadielärare oroar sig över sina elevers bristande läsförståelse, visar UR:s nya undersökning. Kan det på sikt bli ett demokratiproblem? Lärare och forskare beskriver läget och berättar om orsaker, konsekvenser och vägar framåt. Eileen Tadi undervisar på Hammarkullsskolan och försöker med engagerade metoder tidigt säkra läsförståelsen. Skolans rektor Linnéa Lindquist berättar om vad hon har för strategier. Vi träffar också läskoachen Anne-Marie Körling som hjälper 15-åriga Sadra att vässa läsningen.

Ämnesord: Läsförståelse, Läskunnighet, Läsutveckling, Pedagogik, Pedagogisk psykologi, Undervisning, Unga vuxna, Ungdomar

Produktionsår
2023

Talat språk
Svenska

Dela programmet

Tillgänglig till
30 juni 2027

Undertexter
Svenska